

COVID-19 SALGINININ MADENCİLİK FİRMALARIN FİNANSAL PERFORMANSINA ETKİSİ ¹

THE EFFECT OF THE COVID-19 OUTPUT ON FINANCIAL PERFORMANCE OF
MINING COMPANIES

A'AMER KHALED DEEB ALWESHAHI

İstanbul Aydın Üniversitesi

ORCID: 0000-0002-1236-1159

ÖZET

Afetler, salgın hastalıklar ve savaşlar genel olarak şirketlerin finansal performansına yansıyan ekonomik krizlere neden olmaktadır. Bu çalışmada COVID-19 salgının salgınların dünya üzerindeki ekonomik ve sosyal etkileri incelenmiştir. Finansal tabloların analizinin teorik ve pratik çerçevesi ile firmaların finansal performansının okunmasında nasıl kullanılacağı üzerinde durulmuştur. Maden şirketlerinin salgın öncesi ve salgın dönemindeki finansal performanslarının karşılaştırılması amacıyla BIST'te işlem gören maden şirketlerinin 2015-2021 yıllarını kapsayan mali finansal tabloları karşılaştırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mali Tablolar Analizi, Mali Tabloları, Dikey Analizi, Yatay Analizi, COVID-19.

ABSTRACT

Disasters, epidemics and wars generally cause economic crises that are reflected in the financial performance of companies. In this study, the economic and social effects of the COVID-19 epidemic on the world were examined. The theoretical and practical framework of the analysis of financial statements and how it can be used in reading the financial performance of companies are emphasized. In order to compare the financial performances of mining companies before and during the epidemic, the financial statements of mining companies traded in BIST covering the years 2015-2021 were compared.

Keywords: Financial Statements Analysis, Financial Statements, Vertical Analysis, Horizontal Analysis, COVID-19.

1. GİRİŞ

Dünya birçok salgın yaşamış ve bunun neticesinde kamusal yaşam kesintiye uğramış işletmeler yüksek ekonomik maliyetler ile karşı karşıya gelinmiştir. Hayatta kalmayı ve devamlılığı önceleyen işletmeler bu krizler karşısında büyük zorluklar çekmektedirler. Dünya genelinde finansal krize neden olan en büyük gelişmelerden bir tanesi de COVID-19 salgınıdır.

¹ Makale tezden (COVID-19 SALGINININ FİRMALARIN FİNANSAL PERFORMANSINA ETKİSİ: SEKTÖREL BİR KARŞILAŞTIRMA) İstanbul Aydın Üniversitesi'nden muhasebe ve denetim alanında yüksek lisans derecesi alma şartlarını tamamlamak için alınmıştır.

2019 yılında Çin'in Wuhan şehrinde covid-19 hastalığı ortaya çıkmış, şu ana kadar dünya çapında altı milyon üç yüz yirmi beş binden fazla insanın ölümüne neden olmuştur ve salgın bu ana kadar hala etkisini sürdürmektedir. Türkiye'de 'COVID-19 Bilgilendirme Platformu' istatistiklerine göre 26 Haziran 2022 itibarıyla 15.123.331 kişiye Corona virüsü bulaşmış ve 99.032 kişi ise ölmüştür. Salgın finansal etkileri de çok büyük olmuştur. Salgın, 2020-2021 yılları arasında birçok sektörün kapsamlı bir şekilde kapanmasına ve sosyal mesafe politikasının dayatılmasına ve seyahat kısıtlamalarına neden olmuştur.

Krizde, dezavantajlı gruplar daha fazla etkilenmiş, ülkelerin geçişi işsizlik oranlarında %70 artış göstermiş, düşük eğitim düzeyine sahip olan çalışanlar başta olmak üzere birçok çalışanın gelirlerinde büyük azalma olmuştur. Bu dönemde karantina önlemlerinden dolayı üretim durma noktasına gelmiş ve sektörel bir yavaşlama meydana gelmiştir (TAYLOR, 2022).

Pandemiyi kontrol altına almak ve halk sağlığını korumak için alınan önlemlerin bir sonucu olarak işletme geliri önemli bir ölçüde düşmüştür. Yapılan bir araştırmada Dünya çapında 100.000'den fazla şirketin %70' sinin pandeminin ilk pig yaptığı dönemde kapandığını ve şirketlerin %84'ünün de gelirlerinde büyük bir düşüş meydana geldiği görülmüştür. Benzer şekilde bu süreci satış ve gelirdeki düşüşler takip etmiş salgının zirve yapmasından dört ay sonra ise ortalama gelir bir yıl önceki aynı döneme göre %40 azalmıştır. İşletmelerin kapanması, işletmelerin gelirindeki keskin ve kalıcı düşüşler, istihdamı olumsuz bir şekilde etkilemiş ve kalıcı işten çıkarmalar başlamıştır (WORLD BANK, 2022: 33).

COVID-19 krizi; turizm, perakende ve hizmet sektörünün hareketliliğini sınırlarken, getirilen yeni tedbirler ve kısıtlamalar da ülkeler ve sektörler arasındaki ekonomik farkı daha da arttırmıştır. Ayrıca, uluslararası tedarik zincirlerinin kesintiye uğramış olması küresel ekonomiye yayılan fiyat dalgalanmalarına neden olmuştur (WORLD BANK, 2022: 35).

Bu çalışmada maden şirketlerinin salgın öncesi ve salgın dönemindeki finansal performanslarının karşılaştırılması amaçlanmıştır. Çalışma kapsamında BIST'te işlem gören maden şirketlerinin 2015-2021 yıllarını kapsayan mali finansal tabloları incelenmiştir.

2. MALİ TABLOLAR VE MALİ TABLOLAR ANALİZİ

2.1. Mali Tablolar

Mali Tablolar; Muhasebe sisteminde kaydedilen ve toplanan bilgilerin, bu bilgileri belirli zaman dilimlerinde kullanacak kişilere iletilmesini sağlayan araçlar olarak bilinirler. İşletmenin finansal durumu, faaliyet sonuçları ve nakit akışları hakkında bilgi sunan finansal tablolar anlaşılır, ilgili, güvenilir ve karşılaştırılabilir olmalıdır (OĞUZ, 2014 : 4).

Mali tabloların sunduğu mali tabloların güvenilirliği için bağımsız denetçi kullanılmaktadır. Dış denetçi, ülkedeki ilgili makamlardan denetim mesleğini icra etme lisansına sahip tarafsız bir teknik kişidir. Mali yılın sonunda, idarenin iddiaları ve gerçeği yansıtmayı yansıtmadığı hakkında bir rapor düzenlenir (USUL, 2015 : 26).

Bilanço: Varlıkları (aktifler) ve kaynakları (pasifler) içeren bir dönemde firmanın mali durumunu belirtir. Varlıklar, şirketin parasal ve gayri nakdi mülkü, Yükümlülükler, şirket sahiplerine (Öz) veya dış kaynaklara (Yabancı) karşı olan borçlardır (BAYAZITLI, 2019 : 26).

Kar veya Zarar ve Diğer Kapsamlı Gelir Tablosu: İşletmenin belirli bir dönemdeki sonucunu, aynı dönemde katlanılan tüm maliyet ve giderleri ve bunun sonucunda şirketin elde ettiği döneme ilişkin net kâr veya zararı gösteren tablodur (BAYAZITLI, 2019 : 31)

Dağıtılmamış karlar tablosu: Bu beyan, diğer mali tablolardan elde edilen net gelir gibi bilgileri kullanarak, analistlerin firma dağıtılmamış karlarının nasıl kullanıldığını anlamak için kullandığı, dönemin dağıtılmamış karlarının başı ve sonunun karşılaştırmasını kolaylaştırır (KİESO, 2019 : 203).

Öz sermaye değişim tablosu: Firmalar ayrıca bir öz sermaye tablosu sunar (genellikle özkaynak değişim tablosu olarak adlandırılır). Bu beyan, yıl içinde her bir özkaynak hesabındaki ve toplam özsermayedeki değişiklikleri bildirir. Firmalar genellikle öz sermaye tablosunu sütun şeklinde hazırlar. Bu formatta, her bir hesap ve toplam öz sermaye için sütunlar kullanılır. Özsermaye, genellikle ödenmiş sermayeden (adi ve imtiyazlı hisse senetleri ve ek ödenmiş sermaye), geçmiş yıl karlarından ve diğer kapsamlı gelirdeki birikmiş bakiyelerden oluşur. Açıklama, her bir özkaynak hesabındaki ve dönem için toplam özsermayedeki değişimi bildirir (KİESO, 2019 : 203-206).

Nakit akış tablosu: Nakit akışlarına ilişkin bilgiler, finansal tablo kullanıcılarının, işletmenin nakit ve nakit benzeri yaratma kabiliyetini ve bu nakit akışlarını kullanma ihtiyaçlarını değerlendirmeleri için bir temel oluşturur. TMS 7, nakit akış bilgilerinin sunumuna ve açıklanmasına ilişkin gereklilikleri belirtir (KGK, 2018 : 19).

Fon akım tablosu: İşletmecinin varlık ve yükümlülükleri arasında belirli bir hesap dönemi içerisinde gerçekleşen fon transferlerinin belirlenmesini ve raporlanmasını sağlayan tablodur. İşletmede oluşan fonun kullanım durumu ve kullanılan bu fonun kaynağı açısından fon kaynağı ve fon kullanımı olmak üzere iki ana bölümde gösterilmektedir. Söz konusu fon kavramı tüm finansal araçları kapsamaktadır (KARASİOĞLU, 2019 : 88).

2.2. Mali Tablolar Analizi

Mali tablolar analizi; İşletmelerin finansal geçmiş performanslarını ve mevcut durumlarını tespit etmek amacıyla finansal tablolarda yer alan birbiriyle ilişkili kalemlerin çeşitli yöntemlerle incelenmesidir. Ayrıca şirketin faaliyet gösterdiği sektördeki diğer şirketler ve sektör ortalaması ile karşılaştırılması ve yorumlanması, güçlü yönlerin desteklenmesi ve zayıf yönlerinin güçlendirilmesi sürecidir. Finansal analizin amacı sadece geçmiş ve şimdiki dönemleri analiz etmek ve durum tespiti yapmak değil, aynı zamanda geleceğe yönelik kararlar almak ve stratejiler belirlemektir (KARASİOĞLU, 2019 : 35).

Mali yöntemleri aşağıdakileri içerir:

- Karşılaştırmalı Tablolar Analizi (Yatay Analizi).
- Dikey Analizi .
- Oran Analizi (Rasyo Analizi).

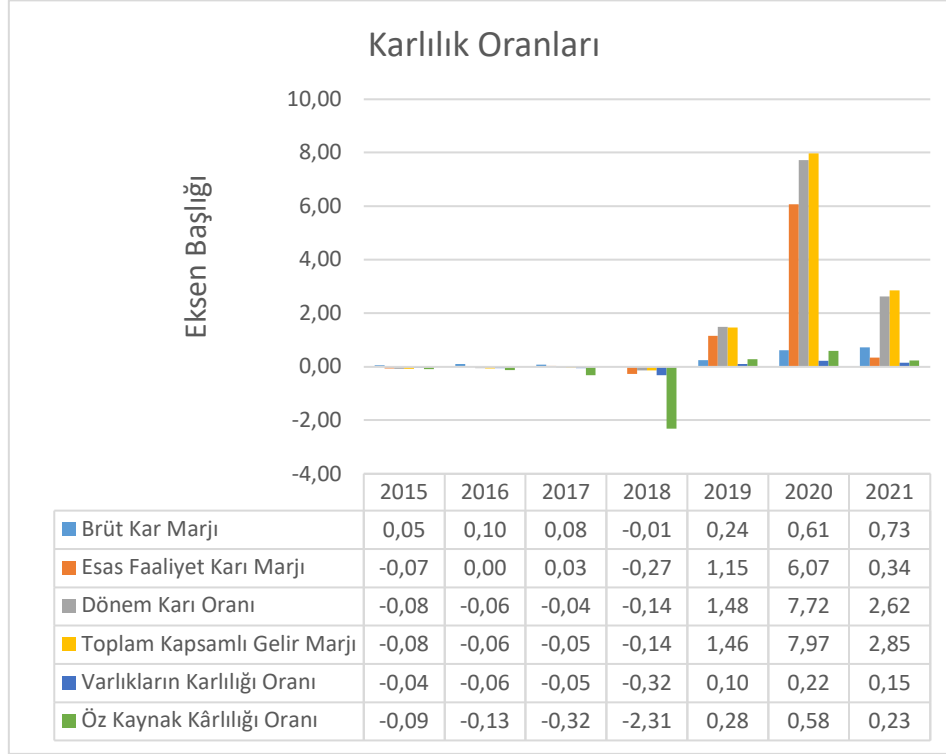
3. BİST’TE İŞLEM GÖREN MADENCİLİK FİRMALARININ İNCELE-NMESİ

Bu çalışmada, çimento sektöründen aşağıdaki halka açık şirketler seçilmiştir:

- 1- Altınyag Madencilik ve Enerji Yatırımları Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi ve Bağlı Ortaklıkları.
- 2- Koza Altın İşletmeleri Anonim Şirketi.

3.1. Karlılık oranları analizi madencilik şirketleri hakkında.

Madencilik şirketleri için karlılık oranları Grafik 1 ve 2’de aşağıdaki gibi analiz edilmiştir:

Grafik 1: Karlılık Oranları - Altınyâğ Madencilik ve Enerji Yatırımları Sanayi

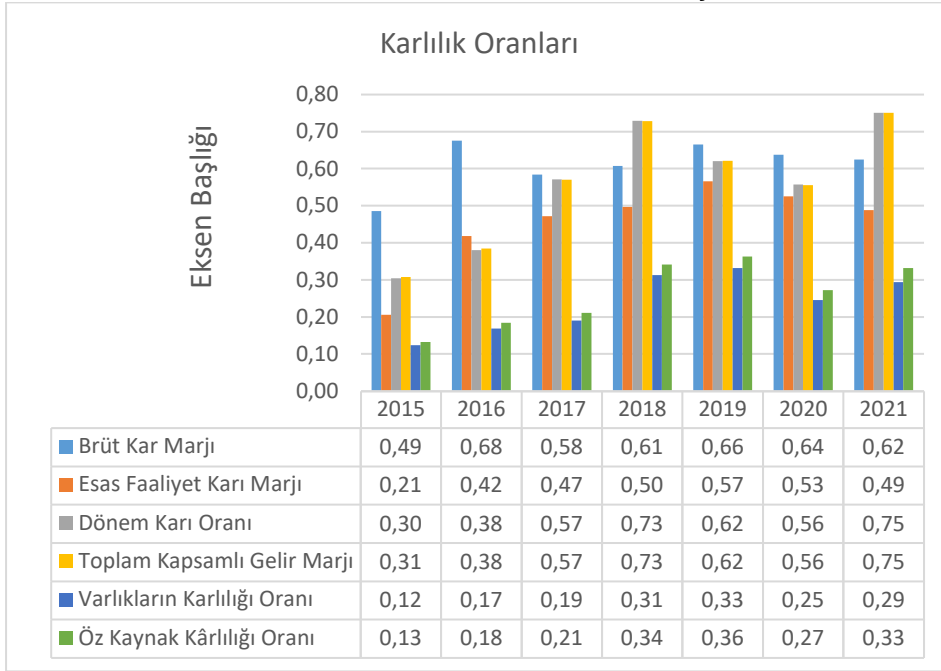
Brüt kar marjının belgileri göre; Satışlardan elde edilen kâr yüzdesinin özellikle salgın yıllarında önemli ölçüde arttığı dikkat çeker, satılan malın maliyetindeki düşüş ile satış hacminde bir artış var.

Esas faaliyet kar marjının belgileri göre; Esas faaliyet karının satışlara oranı, faaliyet gelirlerindeki artışa bağlı olarak son üç yılda yükselmiştir.

Dönem kar oranının belgileri göre; Dönen karının satışlara oranı, diğer giderlerdeki hafif bir artışla birlikte diğer gelirlerin büyük oranda arttığı dikkat çekmektedir.

Varlıkların karlılığı oranının belgileri göre; Oranın dalgalı bir seyir izlediği, ancak son üç yılda yüksek seyrettiği dikkat çeker, bu kâr elde etmek için varlıkların kullanımında verimliliği gösterir.

Öz kaynak kârlılığı oranının belgileri göre; Oranın dalgalı bir seyir izlediği, ancak son üç yılda yüksek seyrettiği dikkat çeker, Öz kaynakların borçlanmaya gerek kalmadan kullanılmasında bir verimlilik olduğu belirtilmektedir.

Grafik 2: Karlılık Oranları - Koza Altın İşletmeleri

Brüt kar marjının belgileri göre; Satışlardan elde edilen kâr yüzdesinin özellikle salgın yıllarında önemli ölçüde arttığı dikkat çeker, satılan malın maliyetindeki düşüş ile satış hacminde bir artış var.

Esas faaliyet kar marjının belgileri göre; Faaliyet karının satışlara oranı satışlardaki ve esas faaliyet gelirlerindeki artışa bağlı olarak yükselmiştir.

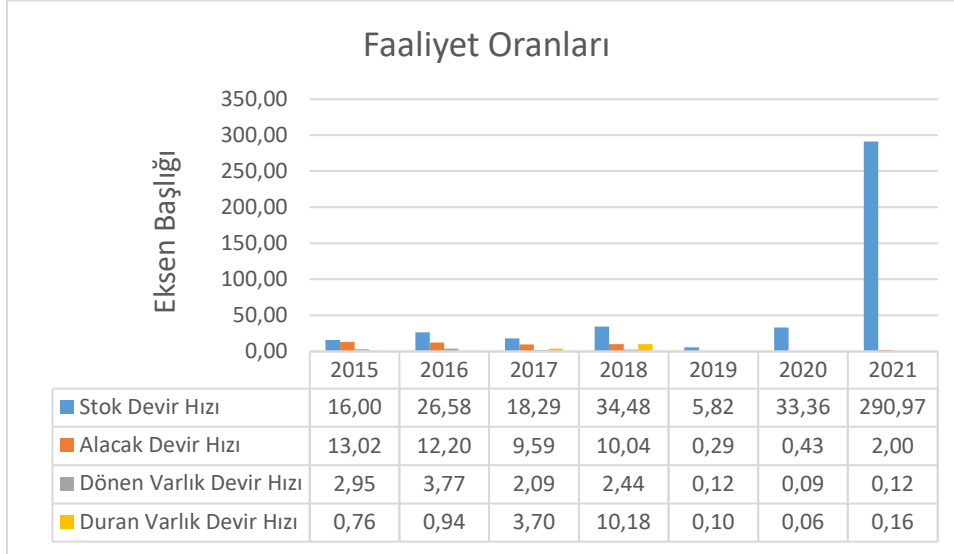
Dönem kar oranının belgileri göre; Dönem karının satışlara oranının artması, diğer giderlerde hafif bir artış olması ve diğer gelirlerin de önemli ölçüde artması dikkat çekicidir.

Varlıkların karlılığı oranının belgileri göre; Oranın önemli ölçüde artması dikkat çekicidir ve bu durum varlıkların kâr elde etmede verimli kullanıldığını göstermektedir.

Özkaynak kârlılığı oranının belgileri göre; Oranı önemli ölçüde arttı, özkaynakların borçlanmaya gerek kalmadan kullanılmasında bir verimlilik olduğu belirtilmektedir.

3.2. Faaliyet Oranları Analizi Madencilik Şirketleri Hakkında

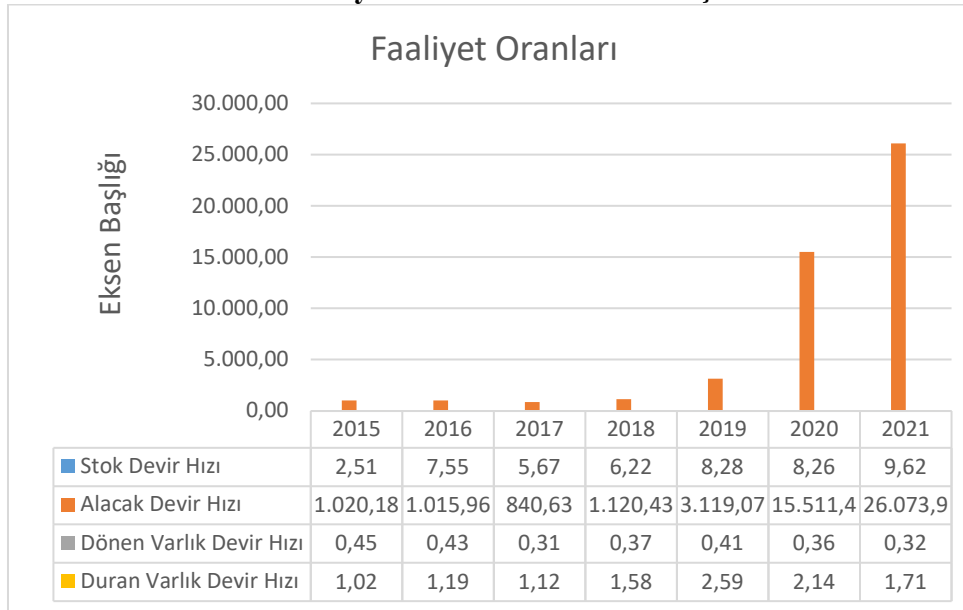
Madencilik şirketleri için faaliyet oranları Grafik 3 ve 4'de aşağıdaki gibi analiz edilmiştir:

Grafik 3: Faaliyet Oranları - Altınyâğ Madencilik ve Enerji Yatırımları Sanayi

Stok devir hızı oranının belgileri göre; Oran dalgalanmalar var ama yüksek ve makul sınırlar içinde kalır 2020 ve 2021'de oran arttı bu da satışların arttığına işaret etmektedir.

Alacak devir hızı oranının belgileri göre; Genel olarak oranlarındaki dalgalanmalar olsa da son dönemde oranların düşmesi alacak tahsilatında verimsizliğin göstergesidir.

Dönen ve duran varlık devir hızı oranının belgileri göre; Oranın oynak olduğu dikkat çeker, ancak son üç yılda önemli ölçüde azaldı ve sabit seviyelerde sabitlendi. Bu, satış yaratmada varlıkların düşük verimliliğini göstermektedir.

Grafik 4: Faaliyet oranları - Koza altın işletmeleri.

Stok devir hızı oranının belgileri göre; Oranda dalgalanmalar var, ancak son üç yılda kabul edilebilir seviyeleri korudu. Aynı sektördeki muadili ile karşılaştırıldığında oran düşük olarak değerlendirilmektedir.

Alacak devir hızı oranının belgileri göre; Firmanın herhangi bir finansal alacağı bulunmamakta olup, bu durum borçların düzenli bir şekilde tahsil edildiğini göstermektedir.

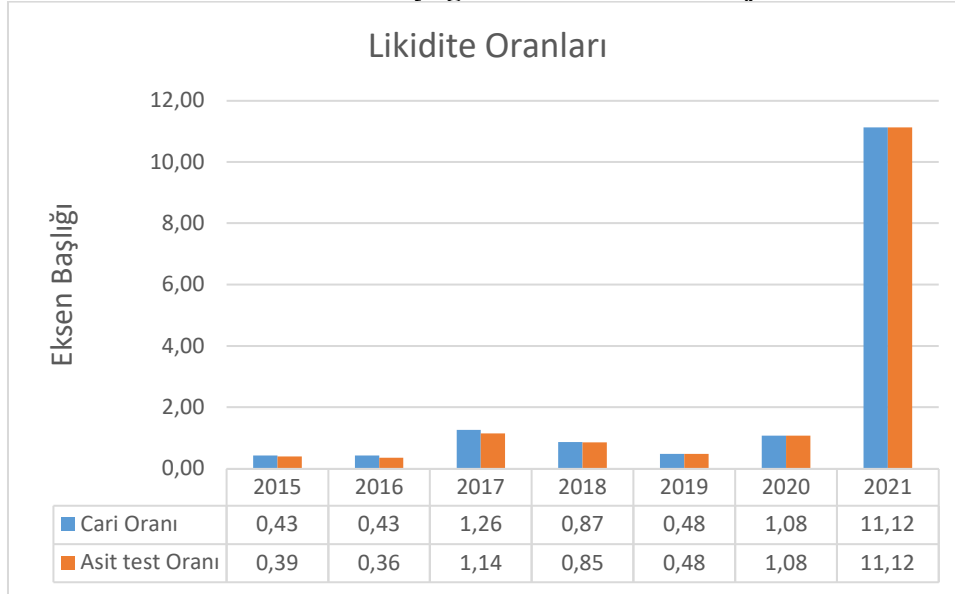
Dönen varlık devir hızı oranının belgileri göre; Oran istikrarını korudu, ancak son iki yılda geriledi. Genel olarak, oran diğer şirketteki muadili ile karşılaştırılırsa iyi kabul edilebilir.

Duran varlık devir hızı oranının belgileri göre; Oranın belirli seviyelerde sabit kaldığı, ancak 2019 ve 2020'de iki katına çıktığı, ardından geçen yıl biraz düştüğü görülmüştür.

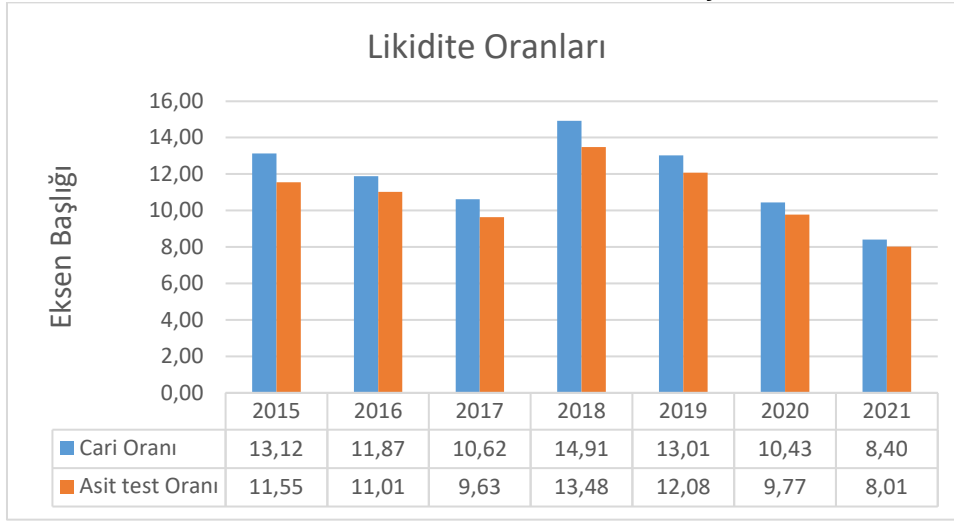
3.3. Likidite Oranları Analizi Madencilik Şirketleri Hakkında

Madencilik şirketleri için likidite oranları Grafik 5 ve 6'da aşağıdaki gibi analiz edilmiştir:

Grafik 5: Likidite Oranları - Altıyağ Madencilik Ve Enerji Yatırımları Sanayi

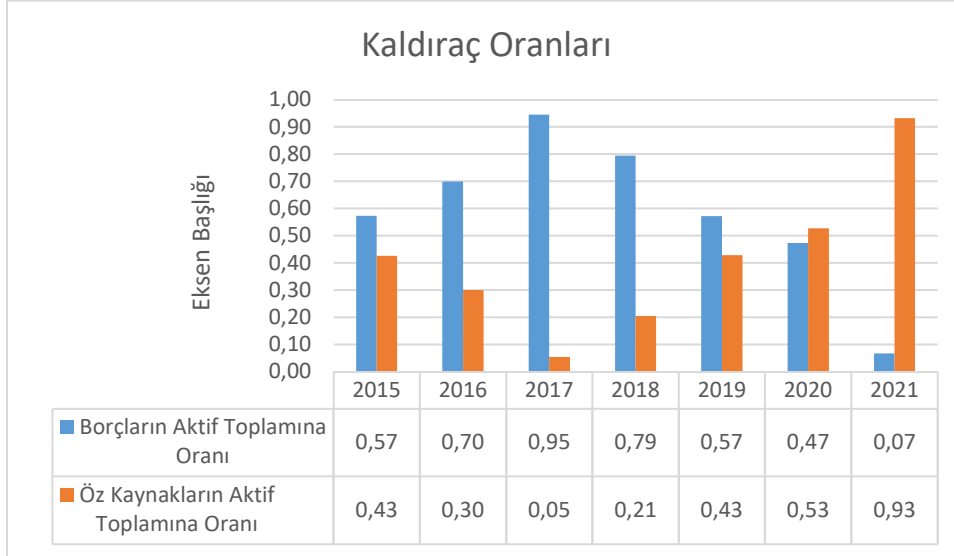
Oran makul seviyelerin altındaydı ve ardından 2020 ve 2021 yıllarında arttı. Cari oranı ile asit - test oranı arasında fark yoktur, stok oranları düşüktür ve önemli olarak kabul edilmez. Finans gücü için şirket stokları tasfiye ederek likidite hacmini artırmıştır.

Grafik 6: Likidite Oranları - Koza Altın İşletmeleri

Oranlar dalgalanmalar içinde yüksek kalmış, son yıllarda biraz azalmıştır. Cari oranı ile asit - test oranı arasında fark yoktur, stok oranları düşüktür ve önemli olarak kabul edilmez.

3.4. Kaldıraç Oranları Analizi Madencilik Şirketleri Hakkında

Madencilik şirketleri için kaldıraç oranları Grafik 7 ve 8'de aşağıdaki gibi analiz edilmiştir:

Grafik 7: Kaldıraç Oranları - Altınyâğ Madencilik ve Enerji Yatırımları sanayi.

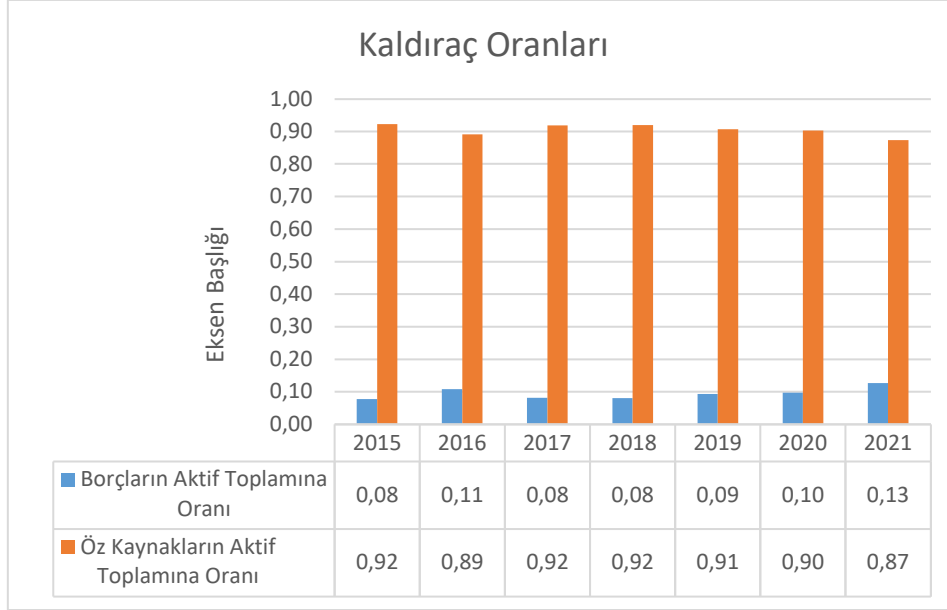
Borçların aktif toplamına oranının bilgileri göre; Oranın arttığı, sonra azaldığı ve daha sonra son yılda (2021) çok azaldığı belirtilmektedir.

Oranın oynak olduğu, ancak öz sermayeye olan güvenin artması ve kârların artması nedeniyle son yıllarda önemli ölçüde arttığı kaydedildi. Şirketin kendi kaynaklarına güvendiği ve bu sayede riski önemli ölçüde azalttığı görülmüştür.

Borçların aktif toplamına oranının belgileri göre; Oranın normal seviyeleri içinde sabit kalması, finansmanda dışa bağımlılığın düşük olduğunu göstermektedir.

Oranın oynak olduğu, ancak öz sermayeye olan güvenin artması ve kârların artması nedeniyle son yıllarda önemli ölçüde arttığı kaydedildi. Şirketin kendi kaynaklarına güvendiği ve bu sayede riski önemli ölçüde azalttığı görülmüştür.

Grafik 8: Kaldıraç Oranları- Koza Altın İşletmeleri

4. SONUÇ

Hastalıkların ve salgın hastalıkların şirketlerin finansal performansı üzerinde etkisi vardır. Finansal analiz teknikleri, finansal performansı bilmek ve iş ortamındaki etkileri incelemek için kolay yollar sağlamıştır.

Türkiye'deki madencilik şirketlerinin finansal oranlarının analizine dayanarak şirketlerin kârlarının arttığı, özellikle salgın dönemlerinde kârlılığın etkilenmediğini söyleyebiliriz.

Faaliyet oranlarına bakıldığında son yıllarda satışların etkilenmediği ve arttığı ancak sektörde faaliyet gösteren firmaların salgın döneminde likidite krizi nedeniyle aidat tahsilat zorluğundan %50 oranında etkilendiği gözlemlenmiştir.

Likidite ve finansal kaldıraç oranlarını analiz ederken, salgın döneminde şirketlerin etkilenmediğini ve öz kaynaklara olan bağımlılığın önemli ölçüde arttığını, bu nedenle şirketlerin ödeme gücünün güçlü olarak kabul edildiği söyleyebiliriz.

Madencilik şirketlerinin iş ortamında büyük riskleri olsa da Corona salgınının Türkiye'deki madencilik şirketlerinin finansal performansını etkilemediğini, etkisinin çok sınırlı olduğunu söyleyebiliriz. Türkiye'de faaliyet gösteren madencilik şirketlerinin finansal yönetiminin başarılı ve Türkiye'deki iş ortamının risklerinin farkında olarak değerlendirildiğini söyleyebiliriz.

5. KAYNAKÇA

Bayazıtı, E. (2019). Genel Muhasebe. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Karasaioğlu, F. (2019). Finansal Muhasebe. 3. Baskı. Ankara: Nobel Yayıncılık.

- KGK. (2018, 5 2018). TMS 1 (Finansal Tablolarin Sunuluđu). Kamu Gözetimi Kurumu - Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu. Retrieved from: <https://lk.tc/jG07w>
- Kieso, D. E. (2019). Intermediate Accounting. New York: John Wiley & Sons.
- Oğuz, M. (2014). Kapsamlı gelir tablosu ve bir uygulama (Master's thesis, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Taylor, T. (2022, February 16). The Pandemic as Global Financial Shock: WDR 2022. Conversable Economist. Retrieved from: <https://lk.tc/HFSBX>
- Usul, P. D. (2015). Bağımsız Denetim. Ankara: Detay Yayıncılık.
- World Bank. (2022). World Development Report 2022: Finance for an Equitable Recovery.